

postmottak@lmd.dep.no

DERES REF.: LMD 24. OKT. 23

VÅR REF.: 23/19400

ÅS, 15.11.2023

Innspill - bærekraftige matsystemer

Vi viser til det nasjonale dialogmøtet om bærekraftige matsystemer 20. oktober d.å. og invitasjon til å komme med skriftlige innspill på inntil to sider, publisert på <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ber-om-innspill-til-barekraftig-matsystem/id3004236/>.

Matsikkerhet er en forutsetning for stabile samfunn, som igjen er en forutsetning for at vedtatt politikk kan settes ut i praksis. Internasjonal handel fremmer gjensidig avhengighet og fred, og kan i et miljømessig bærekraftsperspektiv være hensiktsmessig hvis produksjonen gjøres slik at det globale klima- og miljøavtrykket blir minst. Samtidig må miljømessig bærekraft også sees i lys av nasjonal og lokal miljømessig bærekraft, selvforsyningssevne og matsuverenitet (food sovereignty). Rekken av internasjonale, regionale og lokale kriser og trusler mot forsyningsikkerhet de siste årene tydeliggjør hvorfor dette er nødvendig. Kaskadescenarier (flere kriser oppå hverandre) især gjør at det medfører høy beredskapsmessig risiko å vurdere bærekraft med for mye globalt og lite lokalt/regionalt perspektiv. Norges naturgitte forutsetninger for matproduksjon gjør kjøtt og fisk til viktige deler av den nasjonale selvforsyningen. God dyre- og fiskehelse er derfor sentralt for at våre matsystemer skal være bærekraftige. Som nasjonalt matberedskapsinstitutt legger Veterinærinstituttet alt dette til grunn i våre innspill som forsøksvis er inndelt etter de samme fem tematiske overskriftene som på dialogmøtet.

Klima og miljøvennlig matproduksjon

En hovedutfordring er å dokumentere klima- og miljøavtrykket for matproduksjon på en slik måte at det er mulig å gjøre relevante sammenligninger av konkrete produkter og av alternative produksjonssystemer. Dokumentasjonen må gjøres tilgjengelig og anvendelig, og det må være klart hvem som utgjør brukergruppen(e) og hvordan hver av disse skal (kunne) bruke dokumentasjonen. Tydelige og harmoniserte kriterier for hva og hvordan man dokumenterer er en forutsetning, og det må tilrettelegges for at manglende/usikre data ikke skal være en (konkurranse-)fordel. Det må derfor skapes insitamenter for at relevante aktører framskaffer mest mulig og relevant dokumentasjon, og tilrettelegges for at denne dokumentasjonen også følger gjennom hele verdikjeden.

Klima- og miljøendringer lokalt eller globalt gjør også at det som i dag framstår som klima- og miljøvennlig ikke automatisk fortsetter å være det i framtiden. For eksempel kan endringer i temperatur, vanntilgang, flom- og tørkerisiko, smittsomme sykdommer, m.m. framtvinge at man må produsere maten på andre arealer, andre måter og med andre arter eller varianter i løpet av få år. Forventede endringer i store økosystemer som vann og skog er mange steder gjennomgripende nok til å gi store utfordringer i å opprettholde produksjon i havbruk og arealbruk som utmarksbeite på et tilstrekkelig nivå uten videre utarming av ressursgrunnet. En Helse (One Health) tilnærming må anvendes i planlegging og implementering av produksjonsendringer, bl.a. for å minimere smitterisiko.

Bærekraftig fôr

Fôr er ikke bare energi og næringsstoffer for dyret, men også livsgrunnet for en rekke mikroorganismer som bidrar i fordøyelsen og direkte eller indirekte påvirker dyrs helse og velferd. Eksempelvis bør fôr som skal redusere utslipp av klimagasser ikke bare bærekraftsvurderes i et

klimagassperspektiv, men også i lys av sirkulærøkonomi og forsyningsikkerhet. Kvaliteten på husdyrgjødsel, vannforbruk og jordhelse f.eks. bør inngå i totalregnskapet. Med én helse tilnærming vil fôrvurderingen hensynta dyrehelse og -velferd, plante-, jord- og miljøhelse, og forsyningsårbarhet.

Konkurranseskraftig verdiskaping i verdikjeden for mat i hele landet

Verdikjeden for mat er viktig for matsikkerhet og matsuverenitet, og verdiskapingen må derfor sees i lys av mer enn økonomisk konkurransekraft. I et samfunnsnytte- og bærekraftsperspektiv handler det også om å skape rammebetingelser som tilrettelegger for å utnytte lokale ressurser, og trygge forsyningsikkerhet basert på disse. Ikke minst hvis verdikjeden forstås å omfatte øko-turisme, bi-produkter som ullvare og huder, levende lokalsamfunn, m.m. Videre må god dyre- og plantehelse videreføres og framholdes som konkurransefordeler. Beregningsmetodikk for klima- og miljøvennlig produksjon er med på å sette premisser for dette. Det samme er tilgangen til teknologi, bærekraftige (stabile og forutsigbare) FoU-vilkår, hvordan man vurderer og håndterer risiko og fordeling av fordeler og ulemper, og ikke minst ønsker om og viljen til inn- og utfasing av nye og gamle produkter og produksjonsformer. Pris, tilgjengelighet og opplevd kvalitet på maten som tilbys påvirker forbrukervalg vesentlig.

Lokal og regional beredskap må ikke bare fokusere på forsyningsikkerhet inkl. lagring, men også på mattrygghet og matsuverenitet, og på å kunne ta i bruk nye produksjonsarealer hvis klimaendringer, flomrisiko eller andre forhold tilsier at dette kan være hensiktsmessig eller nødvendig, og å identifisere og håndtere risiko som følger av dette.

Sunt og bærekraftig kosthold

Mat må være trygg, tilgjengelig (der og når folk trenger den), dekke de ernæringsmessige behovene, og forbrukerne må ønske å spise den. Dette handler derfor i vesentlig grad om kunnskap i alle ledd av verdikjeden og opplæring i hvordan produsere (nok), håndtere, variere, kombinere og presentere mat best mulig, minimere matsvinn og sikre at det som er egnet som mat benyttes som mat. Økt interesse for urbant landbruk og selvberging aktualiserer dette. Forbrukermerking må gjøres informativ, anvendelig og harmonisert, slik at forbrukere og andre kan gjøre informerte og verdibaserte valg f.eks. når det gjelder klima- og miljøavtrykk, og merking som primært tjener markedsføringsfunksjoner bør unngås da de lett blir villedende. Merkekrav som bidrar til økt matsvinn, f.eks. sykdomsmerking av laks, bør unngås, og alternativer som prismekanismer bør i stedet benyttes for å drive matproduksjonen i ønsket retning. Utvikling av gode merkesystemer i bredt samarbeid med interessenter bør prioriteres.

Med utgangspunkt i lokale forutsetninger for matproduksjon møter man potensielt begrensninger i hva som kan produseres, hvor sunn og ernæringsmessig tilstrekkelig denne maten er, og hvor bærekraftig produksjonen kan bli. Forskning, utvikling og innovasjon vil da være avgjørende for å optimalisere rammevilkårene og produksjonen med tanke på å nå de samlede målene.

Norges bidrag til et bærekraftig matsystem globalt

Mange av de viktigste problemene i verdens matsystemer har vi få problemer med i Norge, dels på grunn av gunstig klima men også i stor grad på grunn av langsiktig og godt helsearbeid rettet mot planter og dyr, og politisk styring og samarbeid mellom sentrale samfunnsaktører. Norge har derfor gode faglige forutsetninger for å drive kapasitetsbygging, og i tillegg til dette betydelige ressurser til å bidra også økonomisk og teknologisk. Imidlertid er Norge ikke teknologinøytralt, noe som kan svekke potensialet for å utvikle gode og bærekraftige løsninger basert f.eks. på genteknologi. Dette er det mulig å endre på, slik at teknologi og nye løsninger vurderes risikoproporsjonalt og balanserer nytte og kostnader bedre. Konvensjonell avl og foredling er både tid- og ressurskrevende, og avhengig av kryssbar tilgjengelig genetisk variasjon. Noen av de endringene som i dag finner sted, f.eks. ifht. klima og smittestoffer, går så raskt at konvensjonelle avls- og foredlingsmetoder i økende grad ikke vil kunne levere effektive løsninger på utfordringene. I lys av dette er også behovet for å ta vare på og regulere bruken av genetiske ressurser av stor betydning, jf. det globale rammeverket for genetiske ressurser. Svalbard globale frøhvelv bidrar til dette. Norge har også gode naturgitte og teknologiske forutsetninger for å bidra til utvikling av trygge, nye og alternative proteinkilder til bruk både i fôr og mat.

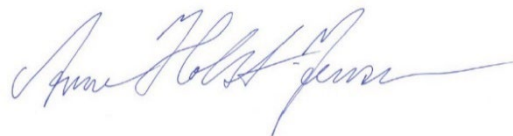
Norge har et medansvar for å redusere presset på matsystemene og arealbruken i andre land. Dette kan gjøres ved å øke selvforsyningsgraden av mat og fôr, basert på landets egne naturgitte forutsetninger. Bærekraftig forvaltning av villfisk, økt bruk av utmarksbeite og utvikling av nye fôr basert på arealbruk og råvarer som ikke kan anvendes direkte til matproduksjon eller mat, er eksempler. I økt selvforsyning ligger også behovet for å redusere matsvinn og sørge for at det som kan være egnet som mat blir mat.

Videre bør vi framholde, bruke og videreutvikle den norske modellen med god plante- og dyrehelse, naturgitte forutsetninger og partssamarbeid som inspirasjon og grunnlag for globalt utviklings samarbeid for framtidens mer sirkulære og bærekraftige matsystemer.

Med vennlig hilsen

Merete Hofshagen
Avdelingsdirektør, dyrehelse, dyrevelferd og mattrygghet

Arne Holst-Jensen
Seksjonsleder, mattrygghet og dyrehelse